

Nr 377.

Av herr **Magnusson** i Skövde, *angående vidtagande av vissa frukt- och trädgårdsodlingen berörande åtgärder.*

Den svenska trädgårdsodlingen har under de år, som förflutit efter senaste sekelskiftet, undergått en mycket betydande expansion och från sin föregående relativt obetydliga och osjälvständiga ställning som en väsentligen vid enskilda välsituerade personers intresse knuten yrkesgren blivit en betydande självständig näring. Redan statistiken över i yrket sysselsatta och försörjda, ehuru säkerligen rätt ofullständig och ej fullt tillförlitlig, ger därom ett klart bevis. Sålunda sysselsatte näringen, så långt av statistisk årsbok kunnat inhämtas, år 1900 6,864 trädgårdsmästare och trädgårdsdrängar, och hela antalet försörjda var 19,107 personer. År 1920 var antalet yrkesutövare 8,196 och antalet försörjda 30,948 och 1930 resp. 13,043 och 38,785.

Dessa siffror innesluta emellertid därjämte en mycket betydande förskjutning av de yrkesutbildades ställning, i det antalet konditionerande stagnerat eller nedgått men antalet självständiga handelsträdgårdsmästare starkt ökat.

Beträffande produktionsvärdet av trädgårdsodlingen samt dess kvantitativa omfattning saknas tillförlitlig statistik, men man vågar utan risk för misstag göra det antagandet, att ökningen därutinnan är väsentligt större än beträffande antalet anställda. Redan de ofantligt rationaliserade odlingsmetoderna göra detta ej blott sannolikt utan säkert. Därjämte bör observeras att i anförda siffror ej inrymmes det mycket stora antal personer, vilka driva trädgårdsodling bredvid annan verksamhet.

Hand i hand med detta uppsving har följt en ganska utpräglad förändring av yrkets struktur och i de anställdas ställning. Sålunda har arbetarantalet ökat och helt nya odlingsmetoder och odlingsväxter tillkommit, varvid särskilt må observeras de utomordentligt starkt ökade odlingarna under glas och med hjälp av artificiell värme. Denna utveckling ligger till sin alldeles övervägande del inom tiden efter sekelskiftet och har givetvis betingats såväl av den stigande levnadsstandarden som av odlarnas energi och skicklighet.

Emellertid har denna utveckling medfört en mycket markant förändring av icke blott företagarnas utan även i de anställdas sociala och ekonomiska ställning.

Utbildningen och den fortsatta sysselsättningen inom yrket var före sekelskiftet väsentligen förlagd vid privatträdgårdarna och vid anställningen att som trädgårdsmästare sköta om en privatmans trädgård. Därförutom fanns blott ett ringa antal beställningar som stads- eller länsträdgårdsmästare, och antalet självständiga handelsträdgårdsmästare var alltfört ringa. Samtliga dessa beställningar sköttes därjämte med ett fåtal arbetare. Regeln var en

högst två elever jämte tillfällig hjälp, vilket ifråga om den permanenta arbets-hjälpen icke innebar större numerär än som erfordrades för en långsamt ske-ende rekrytering och förökning av kåren. Som regel arbetade eleven ett antal år, vanligen 6—8, som biträde i trädgård, varefter han antingen direkt eller efter genomgången tvåårig trädgårdsskola tog plats som trädgårdsmästare. Den underordnade arbetskraft, som på detta sätt erhöles, var i regel billig och mycket duglig — vederbörande räknade icke med lärtiden såsom avsedd att ge inkomster utöver det för uppehållet absolut nödvändiga. Med tillkomsten av större handelsträdgårdar förändrades ställningen till en början i så måtto, att företagen krävde fler anställda, vilket förorsakade en talrikare rekrytering, som dock på grund av yrkets expansion icke till en början medförde någon kännbarare trängsel av trädgårdsmästare, trots att fortfarande det alldeles övervägande flertalet efter vissa elevår antingen sökte anställning som mästare eller etablerade sig som egna företagare. Ytterst få kvarstannade som arbetare, vilket även orsakades däraf, att löneläget som trädgårdsbiträde knappast gjorde det möjligt att bilda och försörja familj. — Man kan ju bedöma ett dylikt förhållande som socialt orättfärdigt, men det var framvuxet ur rådande förhållanden och därjämte betingat av yrkets trots expansionen mycket begränsade lönsamhet, som omöjliggjorde utbetalandet av högre löner. Så länge biträdestiden uppfattades som en lärotid och i verkligheten även utgjorde en *god* sådan, ty förpliktelse ansågs från såväl arbetsgivare som biträde föreligga att lämna och tillgodogöra sig en fullständig yrkesutbildning, var den låga löneställningen icke av någon större betydelse för vederbörande biträde, som räknade med senare anställning som trädgårdsmästare eller att etablera sig såsom egen.

Häri har nu en markant förändring inträtt i det att genom övergången till den större driften antalet biträden (arbetare) blivit så stort, att de icke kunna beräkna vinna anställning som mästare ej heller utan att förorsaka en ruinerande överproduktion kunna allmänt etablera egna företag. För de arbetsanställda är det av dessa skäl ett givet intresse att kunna ernå så pass goda avlöningsvillkor och så varaktig arbetsanställning, att familjebildning är möjlig, ett intresse som sammanfaller med arbetsgivarens intresse att hålla god och varaktig arbetskraft men som han tyvärr ofta saknar ekonomiska möjligheter att tillgodose. Yrket har nämligen i betydande mån expanderat på grund av företagares och anställdas arbetsamhet, duglighet och ej minst anspråkslöshet. I samma mån som de anställda av angivna orsaker icke kunna erhålla nöjaktig avlöning medför detta i talrika fall givetvis lönekrav som ej kunnat tillmötesgå samt förlust av värdefull arbetskraft, vilken antingen går till egen rörelse eller övergår till andra yrken.

Hittills ha förhållandena i talrika fall reglerats genom att vederbörande biträde lämnat arbetsanställningen och börjat egen rörelse, varefter nya lärlingar intagits i den avgåendes ställe. Så kan emellertid ej fortgå i det oändliga — om till den *mycket hårda* konkurrensen från utlandet skall läggas en förödande sådan mellan landets egna odlare blir följderna om ej direkt ruin, ty småföretagare kunna ofta genom inskränkningar i levnadsstandard

m. m. därutinnan visa en förvånande spänstighet, dock en nedflyttning i alltför låg social nivå. Det biträde, arbetare, som nu ej kan erhålla för familjebildning tillräcklig lön, tillgriper vanligen den för tillfället framkomliga utvägen att å en förvärvad eller arrenderad jordbit börja egen odling, oftast då genom att snickra ihop en del drivbänkar och enstaka växthus. Så ha f. ö. ett mycket stort antal nu betydande företag grundats, men såväl dessa som de nya lida under den konkurrens som alltfört skärpes.

Att råda bot för detta missförhållande faller sig ganska svårt och kan näpeliggen ske genom något statsmakternas direkta ingripande. Sannolikt skulle dock förhållandet i betydande mån förändras till det bättre, därest näringen vinner den ekonomiska styrka, att den förmår giva sina anställda bättre avlöningsförmåner. Det bör också i detta sammanhang betonas att arbetet i stor utsträckning är av kvalificerat slag och kräver både raskhet, intelligens och omdöme hos såväl företagare som arbetare.

Det låter sig sålunda icke förneka att trädgårdsodlingen i här berörda hänseende f. n. befinner sig i ett latent krisläge, vilket snart kan bli i hög grad akut. Förutom det av företagarna hysta intresset att kunna nöjaktigt sörja för sina arbetares ekonomi är det såväl för företagarna själva som för näringens framgång och konkurrenskraft av mycket stor betydelse att kunna bevara en van och duglig kår arbetare. Visserligen ha på skilda orter arbetslönerna nått tillfredsställande höjd utan att dock vara jämförliga med lönerna i ett stort antal andra yrken, men i många kanske flertalet fall med alltför hård beskärning av skäligen företagarevinst. Skall därjämte skildrade företeelse av alltför stark övergång till nygrundning av företag ske på grund av yrkets oförmåga att bibehålla de lönanställda, kommer konkurrensen snart nog att föra till ekonomisk misär för yrket. Det synes mig därför uppenbart att åtgärder böra vidtagas till stärkande av yrkets ekonomiska ställning, varvid åtgärder såväl mot utländsk som mot osund inhemsk konkurrens synes mig i första hand böra övervägas. Man torde nämligen ha fog för uppfattningen, att om möjlighet uppstår för yrket att betala bättre arbetslöner ett större antal skola kvarstanna såsom lönanställda arbetare.

Såsom förut antytts har näringen att kämpa med en mycket hård konkurrens från utlandet. Det i vissa fall relativt kraftiga tullskydd, som näringen åtnjöt, blev i fråga om flera viktiga artiklar tyvärr av mycket kort varaktighet, emedan skyddet offrats som bytesobjekt vid traktatförhandlingar. Ett återvinnande av detta skydd ävensom förstärkning av skyddet för vissa artiklar är därför av nöden. Genom att flera av Europas länder (England, Tyskland, m. fl.) infört effektiva importspärrar har t. ex. Holland, som har en betydande för export inriktad trädgårdsodling, bl. a. oerhörda arealer under glas, dumpat stora partier trädgårdsalster, såsom gurkor, tomater m. m. på den svenska marknaden, detta under tider då de svenska odlarna väl kunna fylla behovet. I ej ringa utsträckning ha därför deras produkter förfarits, vilket medfört kännbara förluster.

Sedan några år ha med utnyttjande av kommunala organ (auktionsverken) utländska firmor i stor omfattning på auktion försålt växter, såsom ro-

sor, perenna blomsterväxter m. m. Härvid tillgår så att vederbörande firmor hitsända stora varuposter, vilka sedan försäljas genom vederbörande hamnstads auktionsverk. Förutom att man rent principiellt kan ifrågasätta det lämpliga eller rent av behöriga i ett dylikt utnyttjande för utländsk firmas räkning av ett svenskt privilegierat kommunalt organ, varigenom vårt lands odlare utsätts för en synnerligen besvärande och obehörig konkurrens, måste förfarandet även ur den köpande allmänhetens synpunkt betecknas som särdeles otillfredsställande. Levande växter måste behandlas med synnerlig omsorg för att ej skadas därhän, att de förlora sin livskraft genom torka eller annorledes. Vid den osakkunniga och vårdslösa behandling, som vid skildrade förfarande kommer plantorna till del, bli de ofta under så lång tid utsatta för luft och torka att en stor del gå förlorade, vilket dock oftast ej märkes vid försäljningen utan först en tid efter planteringen. Vid försäljning från odlaren eller sakkunnigt ombud skyddas plantorna genom sorgfällig emballering. Detta är även odlarens och försäljarens intresse, av skäl bl. a. att han är anträffbar för reklamationer eller lider skada för sin framtida försäljning, om han levererar dålig eller illa behandlad vara, medan auktionsverket och än mera den för köparen å auktion okände odlaren icke tar något som helst ansvar. Metoden är i högsta grad osund likasom under senare år igångsatt kringföringshandel med levande växter och borde i fråga om importerade sådana helt förbjudas och beträffande inom landet odlade endast tillåtas på uppdrag av odlaren. Det synes mig icke möta några större svårigheter att stadga dels att trädgårdsprodukter, särskilt levande växter av utländskt ursprung, icke få försäljas på auktion eller vid kringföringshandel samt att inom landet odlade för utplantering i det fria avsedda växter må kringföras till salu endast av odlaren själv eller hans befullmäktigade ombud. Icke minst för köparna skulle dylika bestämmelser bli av värde. Fråga torde också föreligga huruvida ej övrig kringföringshandel av trädgårdsprodukter behöver regleras.

Det torde i detta sammanhang icke vara obefogat erinra därom, att med detta krav i viss mån parallella bestämmelser redan förefinnas i fråga om en hel del lantbruksfröer och utsäden och att kraven på kontroll över handeln med plantor har jämförligt fog. Då kvalitetsbestämmelser för dessa äro synnerligen svåra att precisera eller genomföra är enda men starkt behövligen utvägen att utöva kontroll över försäljarna, varigenom hindras att massor av sekunda varor av mindre samvetsgranna försäljare föras ut i marknaden.

De senaste årens erfarenheter ha bekräftat den redan förut från många håll hävdade uppfattningen att vi åtminstone inom vårt lands klimatiskt mera gynnade delar äga stora förutsättningar för fruktodling, särskilt äppleodling men även av en del andra fruktslag. Sin största betydelse har otvivelaktigt denna odling som biförtjänst till jordbruket och ej minst det mindre jordbruket. Åtskilliga omständigheter verka dock hämmande, såsom tryckande och tidvis alldeles onödig import, bristen på sakkunniga trädskötare, på försäljningsorganisationer och på lämpliga lagerlokaler samt kylhus. Det-

ta skärpes i viss mån därav, att skördarna på grund av klimatiska och andra orsaker äro ojämbna och starkt växlande från år till år samt att den tid, då svensk frukt finnes i handeln, endast omfattar en mindre del av året. Uppenbarligen verka dessa omständigheter i hög grad hämmande på fruktträdens sakkunniga skötsel och på möjligheterna att skapa och upprätthålla försäljningsorganisationer, att utnyttja lagerlokaler m. m. samt att hålla en varaktig kundkrets, vilken har benägenhet försvinna efter den korta och ofta ojämbna säsongen. Här synes därför ett statsmakternas kraftiga stöd vara befogat, och skulle ett sådant på lämpligt sätt insatt och organiserat säkerligen vara till största gagn.

Emot konkurrensen från utlandet behöver skydd för den svenska frukten endast ifrågakomma under den tid sådan finnes i marknaden i rikligare mängd, varvid bör observeras att en säsongtull fastslagen t. ex. för månaderna okt.—jan. kan i så måtto vissa år verka menligt, att den vid allmänt felslagen fruktskörd skulle fördyra importvaran. Det kan därför ifrågasättas, huruvida ej ett införande av säsongtull lämpligen borde och kunde kompletteras med fullmakt för Kungl. Maj:t att, i fall av felslagen fruktskörd, suspendera tullskyddet. Det bör också uppmärksammas, att den genomförda tullsänkningen å vindruvor visat sig medföra en starkt ökad import av denna vara och kännbar konkurrens med bl. a. svenska äpplen.

Genom ändamålsenlig lagring och genom vissa därför lämpade fruktsorters lagring i kylhus skulle den tid, då tillräckligt med svensk frukt salubjudes, kunna väsentligt utökas, sannolikt inemot två månader. Under normala fruktår och än mer under goda år förfaras stora mängder bra frukt på grund av bristfällig lagring och komma följaktligen aldrig ut i marknaden — förluster, som borde kunna förebyggas. Genom tillvaratagande av dessa kvantiteter och genom nytillkomna odlingar skulle betydande värden, som nu gå till utlandet för frukt, kunna inbesparas och i stället tillföras svenska odlare. — Det måste emellertid med styrka betonas, att de organisatoriska åtgärder, som för detta programs förverkligande äro av nöden, icke kunna utan kraftigt stöd och initiativ utifrån genomföras av de enskilda, ekonomiskt svaga och spridda odlarna.

Det må i detta sammanhang erinras att den år 1934 bildade fruktodlingslånefonden mindre torde behövas för eller få betydelse som stimulerande till fruktträdplantering — vilket för övrigt kan karakteriseras som i viss mån meningslöst så länge ej tillfredsställande sörjts för den framställda skördens tillvaratagande och avsättning. Även om det för hemmen själva — pryd-nadsfaktorn, tillskott i hushållet m. m. — kan vara önskvärt att fruktträd planteras, är detta dock ej tillfyllest. Det bör också med eftertryck betonas, att även om vissa orter finnas, där även den större fruktfarmen kan vara lämplig, huvudparten av svensk fruktodling bör bli och säkerligen också blir förlagd till de tusen hemmen, vilka kunna utan kostnad för lejd arbetskraft utföra det mesta arbetet, men som å andra sidan ha svårt att utan stöd ge en fullt sakkunnig skötsel eller nå för lagring och försäljning nödig samverkan.

Härvid kunna olika stödformer tänkas såsom ekonomiskt stöd för organisationerna såväl i form av anslag som i form av lån, utbildande av och tillhandahållande av instruktörer främst för skörd, lagring och försäljning, utredning och förslag till enkla ändamålsenliga lagerlokaler och packerier samt fryshus — samt kraftigt stöd till deras uppförande, utgivande av praktiska handböcker och skrifter m. m.

Det är givetvis omöjligt för en enskild motionär att i här behandlade spörsmål komma med så genomarbetade förslag att dessa kunna utformas i bestämda yrkanden om stödåtgärder, utan nödgas jag yrka på frågornas närmare utredning samt därav härledande förslag. Jag tillåter mig därför hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning och förslag om åtgärder åsyftande:

att bestämmelser utfärdas varigenom dels förhindras att importerade trädgårdsprodukter, särskilt växter, försäljas å auktion, dels ock att trädgårdsprodukter, särskilt växter för utplantering i det fria, icke få kringföras till salu annat än av odlaren eller hans befullmäktigade ombud;

att utredning verkställs dels om bildandet av försäljningsorganisationer bland fruktodlare samt om dessa organisationers stödande eventuellt genom bidrag av statsmedel, dels om lämpliga typer av fruktpacknings- och lagerlokaler samt kylhus samt om lämpligt stöd genom statsmedel för deras uppförande;

att utredning verkställs angående behovet av ökad utbildning och ökat antal av trädskötare och av instruktörer för fruktodling och för fruktens tillvaratagande och försäljning;

att utredning verkställs om säsongskydd för svensk frukt samt för övriga för konsumtion avsedda svenska trädgårdsprodukter;

att vid utredningen även övervägas lämpliga organisationer för handhavandet av erforderliga stödåtgärder; och

att Kungl. Maj:t för riksdagen snarast framlägger de förslag, vartill utredningen föranleder.

Stockholm den 22 januari 1936.

Karl Magnusson,

Skövde.